

Zeven films tonen ‘vloeibare geschiedenis’ van kolonialisme

Datum
16-02-2024

Auteur
Edo Dijksterhuis

Deel dit artikel

History – Memory – Commemoration / JAVA 2024

Verbazing overheerste bij de première afgelopen dinsdag van *History – Memory – Commemoration / JAVA 2024*. De bezoekers van De Balie waren voorbereid op een film over het koloniale verleden van Indonesië, maar niet op een exclusief Indonesisch perspectief. Initiators Hans van Houwelingen, Isawanto Hartono en Mirwan Andan willen met deze – en nog zes films – het dekolonisatiedebat een andere impuls geven.

“Er wordt de laatste jaren veel historisch onderzoek gedaan naar het Nederlandse koloniale verleden in Indonesië, maar wat wij doen is cultuur-historisch onderzoek”, stelt Van Houwelingen. “Geschiedenis is vloeibaar. In deze reeks films willen we laten zien hoe ze wordt doorgegeven en welke zaken van invloed zijn: generatie, locatie, religie, politiek. Als je in beeld brengt hoe herinneringen richting krijgen, kun je begrijpen dat herdenking allerlei vormen heeft, ook al betreft het één gedeelde geschiedenis.”

Als beeldend kunstenaar houdt Van Houwelingen zich al veel langer bezig met het onderwerp ‘herdenken’ en de rol die monumenten hierbij spelen. Zo zette hij in Lelystad een [standbeeld van Cornelis Lely op een 32 meter hoge zuil](#) waardoor de geestelijk vader van de polder ver boven het vlakke landschap uittorent. En bij fort Vijfhuizen, onderdeel van de Stelling van Amsterdam, maakte hij [een looppad van vierhonderd geruimde grafstenen](#) over het voormalig militaire terrein waar nooit een dode gevallen is.

Eén specifiek monument houdt Van Houwelingen al jaren bezig: het [Van Heutsz monument](#) aan het Amsterdamse Olympiaplein. Dat was al sinds de onthulling in 1935 controversieel omdat het een eerbetoon is aan de Nederlandse luitenant-generaal die als koloniaalbestuurder een bloedbad aanrichtte in de opstandige provincie Atjeh. Het monument werd verschillende keren vernield en twee keer zijn pogingen gedaan het op te blazen. In 2004 kreeg het monument – als eerste en tot nu toe enige in Nederland – een andere vorm, naam en functie. Het heet tegenwoordig Monument Indië-Nederland.

Van Houwelingen is voorstander van het opnieuw contextualiseren van geschiedenis. “Je hoeft zo’n beeld niet per se fysiek te veranderen, maar wel zijn ceremoniële protocol. Het beeld zelf is maar steen of brons, het gaat om hoe en welke geschiedenis we opslaan in ons collectief geheugen.”

Hij schreef er een serie opiniestukken over en organiseerde in samenwerking met De Balie het [debat Van standbeeld tot schandpaal](#). “In diezelfde tijd had Iswanto Hartono een tentoonstelling in de Oude Kerk en ik heb hem opgezocht. We realiseerden ons snel dat we een geschiedenis delen vanuit twee verschillende perspectieven en dat we daar iets mee moesten doen.”

Ook Mirwan Andan sloot zich aan. Net als Hartono is hij lid van het Indonesische kunstenaarscollectief [Ruangrupa](#), dat in 2022 optrad als curator van de Documenta, het belangrijkste beeldende kunst-evenement ter wereld dat iedere vijf jaar wordt georganiseerd in het Duitse Kassel. Die klus leverde de filmplannen een jaar vertraging op, maar vorig jaar kon er eindelijk gefilmd worden in Jakarta. De keuze voor de Indonesische hoofdstad was ingegeven door het feit dat ook hier een Van Heutsz monument heeft gestaan, dat in 1953 op last van Soekarno is gesloopt.

“De meeste mensen met actieve herinneringen aan de koloniale tijd leven niet meer. We willen juist mensen van latere generaties spreken over hun geschiedenis. Hoe zij zich die herinneren en doorgeven aan volgende generaties”, licht Van Houwelingen de opzet van de film toe. “We spraken mensen uit alle lagen van de bevolking, van de man in de straat tot de hoogleraar. Het gaat over het doorgeven van herinneringen, de invloeden daarop en de rol die herdenking daarin eventueel speelt. Wat betekent het als herdenkingsmonumenten wel of niet aanwezig zijn?”

“Uiteindelijk filmen we op zeven verschillende locaties – in Indonesië en Nederland – en dat levert zeven films op”, vervolgt Van Houwelingen. “De meeste Nederlanders denken aan Indonesië als een soort Terschelling, maar de onderlinge verschillen binnen de archipel zijn ongelooflijk groot. Zo is Atjeh nooit bezet geweest en wil het nog steeds onafhankelijk zijn. Er is veel weerstand tegen het dominante Jakarta en zijn opvatting over transmigratie – dat iedereen zich overal in Indonesië zomaar mag vestigen. De Molukken hebben natuurlijk een uitgesproken verleden met het KNIL-leger. En Papoea wil zich losmaken van het huidige koloniaal bestuur van Indonesië. Daardoor krijgt de herinnering over kolonisatie een heel diverse lading.”

“We hebben opnames gemaakt in Atjeh en Nias. In april beginnen de opnames in Sulawesi en Nederland. De films over de Molukken en Papoea staan voor een later datum gepland, waarbij ook de verkiezingsuitkomsten van de Indonesische verkiezingen van afgelopen woensdag wellicht een rol spelen.” Van Houwelingen denkt zeker nog anderhalf tot twee jaar bezig te zijn. Ondertussen zoekt hij naar manieren om de films naar een zo groot mogelijk publiek te krijgen, liefst via een tv-zender. *History – Memory – Commemoration / JAVA 2024* zal in ieder geval nog een keer worden vertoond in De Balie (datum nog niet bekend) en draait momenteel in de [Haagse beeldende kunstinstelling Nest](#).

“We plannen nu screenings met diverse instellingen in Indonesië, Jubilee in Brussel en het Museum van Wereldculturen”, vertelt Van Houwelingen. “Wat bijzonder is: volgende week vinden drie screenings plaats in Marokko, op 25, 26 en 27 februari in Casablanca, Rabat en Marrakech. Voor Marokko is Indonesië exemplarisch voor hun eigen dekolonisatiedebat.”

Datum
16-02-2024

Auteur
Edo Dijksterhuis

Deel dit artikel

